

Prikaz konzervatorsko-restauratorskih radova obavljenih u Restauratorsko-preparatorskoj radionici za tekstil 2014./2015.

U tekstu su prikazani konzervatorsko-restauratorski zahvati izvršeni u restauratorsko-preparatorskoj radionici za tekstil tijekom protekle godine.¹ Obradena građa odabrana je iz zbirke u dogovoru s nadležnim kustosom te je odlučeno o načinu na koji će predmeti biti tretirani. Nakon analize predmeta, pripremnih radnji te samog zahvata postupci su dokumentirani izvješćima² s kojima smo poster-prezentacijom sudjelovale na 7. Susretima sekcije restauratora i preparatora Hrvatskoga muzejskog društva.³

Konzervatorsko-restauratorski zahvat na predmetu inv. br. 21541

Podatci o predmetu

Zbirka: Zbirka narodnih nošnji primorske Hrvatske

Vrsta objekta: muške hlače

Naziv u dijalektu: *gaće muške*

Datacija: prva polovina 19. st.

Lokalitet: Babino Polje, Mljet

Dimenzije: 187 x 70 cm

Materijal: pamuk, svila, brnistra

---

1 Uz nekolicinu predmeta koji su restaurirani preventivno je konzervirana velika količina tekstilne građe iz Muzejskih čuvaonica.

2 Izvješća o konzervatorsko-restauratorskim zahvatima pripremile su djelatnice koje su izvršile zahvate na određenim predmetima.

3 14. i 15. svibnja 2015. održani su 7. Susreti sekcije restauratora i preparatora Hrvatskoga muzejskog društva kojima je domaćin bio Muzej grada Splita.

Opis predmeta

Gaće vlaške jednostavnog su kroja, izrađene od *modre postave*, gruboga domaćeg pamučnog platna, ukrašene svilenim žutim gajtanom na nogavicama i otvorima na pasici, sprijeda i straga. Nisu pronađeni podaci tko ih je nosio i u kojoj prigodi.

Opis stanja predmeta prije početka radova

Gaće su jako oštećene uporabom i krpanjem na terenu, prljave te nejednolične boje. Kroz pasicu je provučena bijela pozamanterijska keper traka kojom se *gaće* vežu u struku.

Konzervatorsko-restauratorski radovi

Prije početka radova uklonjena je sva gruba pređa i crni konac kojima su bila zatvorena gotova sva oštećenja te su skinuti gajtani. Predmet je zatim mokro očišćen u otopini neutralnog deterdženta i destilirane vode te položen na ravnu podlogu kako bi se osušio. Isti postupak je učinjen i sa svilenim gajtanima. Nakon relaksiranja platna, svako pojedino oštećenje podloženo je bojanim pamučnim platnom i zatvoreno svilenom niti restauratorskim bodom. Ispletena je nova uzica, *smička*, od brniste jer je prilikom odšivanja pasice pronađen fragment brniste što je navelo na zaključak da je originalna *smička* bila izrađena od tog materijala. Nakon restauracije *gaće* su položene u besiselinsku kutiju izrađenu prema odgovarajućim dimenzijama te su pohranjene u pripadajuću zbirku (Sl. 1-3/str. 195).

Zahvat izvršila: Jasminka Vujičić, viša preparatorica

Konzervatorsko-restauratorski zahvat na kapici *holubinki* inv. br. BK 777

Podatci o predmetu

Zbirka:	Zbirka narodnih nošnji hrvatske dijaspore
Vrsta objekta:	kapica
Naziv u dijalektu:	<i>holubinka</i>
Datacija:	16.st.
Lokalitet:	Moravska
Materijal:	lan
Tehnika:	tkano, vezeno
Ornament:	floralni

Podaci vezani za kavicu nalaze se u *Katalogu hrvatske narodnospisne sbirke Trgovačko obrtnog muzeja u Zagrebu* koji je napisala vrsna poznavateljica tekstilne građe Jelica Belović Bernadzikowska.

„Br. 814 *Holubinka* iz krajeva moravskih Hrvata i Slovaka. Ta je kapa iz 16. stoljeća, bijaše u posjedu svjetle porodice knjeginje Ghika, i ostade kao porodično blago u toj porodici do danas, kada ju kneginja Helena Ghika, udana Schauer von Schroekenfeld

u Zagrebu poklonila ovome muzeju po c. i kr. dvorskom dobavljaču i poznatom stručnjaku Bergeru.“ (Belović Bernadzikowska s. a.: 40).

U daljnjem tekstu piše o kapici kao vrijednom predmetu izuzetne kvalitete izrade veza i čipke.

Opis predmeta

Ženska kapica izrađena je od dva sloja tankoga nebojanog lanenog platna i vrlo tanke nebojane lanene čipke. Gustoća niti osnove i potke platna na licu kapice je 59 niti /1 cm, dok je gustoća niti platna osnove i potke na naličju kapice 29 niti /1 cm.

Krojena je u tri dijela, od dva prednja dijela jednakih dimenzija (duž. 17cm i šir. 8,5 cm) koji su na vrhu spojeni i tjemenice (vis. 15 cm i šir. 16 cm). Platno od kojeg je izrađena kapica cijelom površinom je ukrašeno vezom u tehnici poznatoj kao *pique* (prošivanje umetnutom vrpcom) koja je dopunjena bijelim vezom (šuplji vez i uzlani bodovi).⁴ Izrada uzlanim bodom utvrđena je tek nakon pregleda pod mikroskopom *Dino-line* (povećanje 200 puta). Prednji dio kapice obrubljen je čipkom na batiće (duž. 63 cm i šir. 5 cm) na koju je našivena uža traka čipke na batiće (duž. 63 cm i šir. 0,6 cm).

Tehnika prošivanja s umetnutom vrpcom podvrsta je veza u tehnici prošivanja kod koje se prošivaju dva sloja tkanine. Uzorak se sastoji od dvije uske linije šavova (u bodu provlačenja), a u prostor između njih se uvlače vrpce tako da se uzorak uzdigne na površinu. Gornji sloj tkanine treba biti tanak, ali gusto tkan, dok donji sloj treba biti tanak, ali rijetko tkan jer se kroz njega provlači vrpca. Prošivanje se izrađivalo na bijelom platnu različitim vrstama bijelog veza. *Pique vez* bio je poznat u 15. i 16. st. u Italiji za izradu pokrivača, zavjesa i zastora. Sličan rad do nedavno je bio poznat u Češkoj za izradu kapica.⁵

Šupljika je podvrsta šupljih vezova poznata i pod imenom vez stezanjem niti tkanine. Radi se na način da se niti tkanine opliću i stežu u određenim bodovima čime se na tkanini dobivaju ukrasne šupljike. U toj tehnici izrađuje se najfinije, čipki slično vezivo. U pravilu se radi bijelim vezom na bijelom platnu (usp. Brittain 1980: 274).

Uzlani bod izrađuje se uzlanjem ili uvijanjem niti konca oko igle na licu tkanine i učvršćivanjem uvoja boda. Upotrebljava se kao reljefni bod za prekrivanje velikih površina tkanine, katkad gusto ispunjava motiv ili služi za završno ukrasno ocrtavanje (usp. Brittain 1980: 251).

Čipka na batiće izrađuje se nitima namotanim na parni broj drvenih štapića (batića) koji se na određeni način prepliću i stvaraju uže ili šire preplete. Oni se pribadačama pričvršćuju na jastuk i ispunjavaju zadani motiv (usp. Eckhel 2012: 82).

Stanje prije zahvata

S obzirom na dataciju kapica je u dobrom stanju, bez vidljivih nečistoća. Oštećenja na kapici su mehanička; na osnovnoj tkanini mjestimice nedostaju niti osnove ili potke, a na lijevoj strani kapice nedostaje rubni dio čipke u obliku trokuta (dimenzija 4,5 x 3 cm).

4 Zahvaljujem kolegici kustosici Mareti Kurtin voditeljici Zbirke čipke na pomoći pri determinaciji tehnika vezova.

5 Usp. http://www.gutenberg.org/files/20776/20776-h/chapter_15.html (22.4.2015.).

Restauratorski zahvati

Restauratorskom zahvatu prethodilo je fotografiranje predmeta i strukturna analiza tkanine. Predmet je suho očišćen usisavanjem restauratorskim usisavačem. Uklonjene su prijašnje intervencije na čipki nakon čega je čipka relaksirana. Položena je na *Melinex* foliju, prekrivena *Simpatexom* na koji je stavljena navlažena bugačica te je sve zatvoreno *Melinex* folijom. Preko perforacija na *Simpatexu* predmet dobiva malu količinu vlage te je pogodan za ravnjanje. Nakon što su niti izravnane, prekrivene su *Melinex* folijom te opterećene utezima prokroma da bi se osušile. Premda je kapica izrađena od lanenog platna, zbog izuzetne finoće platna i veza, oštećenja na vezu kapice podložena su *crepeline* svilom te svilenim filamentom prošivena restauratorskim bodom. Oštećenja na čipki podložena su tankim tilom i također prošivena restauratorskim bodom svilenim filamentom. Dio čipke koji nedostaje nadomješten je tilom koji je pričvršćen na čipku ravnim bodom svilenim filamentom.

Za pohranu kapice sašiven je jastučić odgovarajućih dimenzija koji je obložen svilom i umetnut u kopicu. Obložena je *Tyvek* folijom i pohranjena u beskiselinsku kutiju (Sl. 4-6/str. 196).

Zahvate izvršila: Ljiljana Vilus Japec, viša preparatorica

Konzervatorsko-restauratorski zahvat na rupcu inv. br. 6283

Podatci o predmetu

Zbirka:	Zbirka narodnih nošnji sjeverozapadne Hrvatske
Naziv predmeta:	rubac
Naziv u dijalektu:	<i>rubec</i>
Datacija:	početak 20. st.
Lokalitet:	Brezovica, Zagreb
Tehnika:	tkano
Ornament:	floralni
Dimenzije:	75 x 76,5 cm + 15 cm rese

Opis predmeta

Rubec za glavu iz Zbirke narodnih nošnji sjeverozapadne Hrvatske datira s početka 20.st., a potječe iz Brezovice. Izrađen je od svilenog atlasa crvene boje, gustoće osnove 33 niti/cm i potke od 43 niti/cm. U kutovima rupca nalaze se brokatne cvjetne kitice i cvjetovi od zelene, ljubičaste i žute svile koji su protkani zlatnom žicom. Uz rubove rupca nalaze se rese od svilenih niti koje su istih boja kao cvjetne kitice i cvjetovi. Dimenzije rupca su 75 x 76,5 cm i 15 cm rese.

Opis zatečenog stanja

Rubac je u prilično lošem stanju. Vidljiva su mehanička oštećenja u vidu većih i manjih rupa i pukotina koja su nastala zbog slabljenja vlakana. Svilene cvjetne kitice i cvjetovi na rupcu dobro su očuvani te je potrebno nekoliko manjih intervencija. Nekoćicina žutih niti protkanih zlatnom žicom na cvjetnim kiticama i cvjetovima na rupcu odvojile su se od osnove tkanine zbog nedostatka jednog sustava niti. Rese oko rupca djelomice su odvojene od glavne tkanine.

Pripremne radnje

- fotografiranje predmeta (Sl. 7/str. 197)
- opis predmeta i opis oštećenja
- izrada strukturne analize osnovne tkanine
- izrada strukturne analize niti osnovne tkanine
- izrada strukturne analize resa
- bojanje *crepeline* svile za podlaganje predmeta

Mehaničko čišćenje i relaksiranje

Predmet je zbog krтости tkanine suho očišćen s pomoću restauratorskog usisavača, nakon čega je relaksiran i pod staklenim utezima ostavljen da se suši.

Zatvaranje oštećenja restauratorskim bodom

Rubac je podložen s *crepeline* svilom obojanom odgovarajućom bojom te su oštećenja zatvarana svilenim filamentom restauratorskim bodom. Na isti način su tretirana i oštećenja na cvjetnim kiticama i cvjetovima. Rese koje su mjestimice odvojene od rupca učvršćene su za rubac svilenim filamentom (Sl. 8-9/str. 197).

Pohrana

Nakon konzervatorsko-restauratorskog zahvata rubac je namotan na valjak obložen beskiselinom zaštitnom folijom Avos i pohranjen u čuvaonici Zbirke narodnih nošnji sjeverozapadne Hrvatske.

Zahvate izvršila: Marijana Najjar, viša preparatorica

Konzervatorsko-restauratorski zahvat na fragmentima svile inv. br. 13775 E 1-2

Podatci o predmetu

Zbirka:	Zbirka kultura svijeta
Naziv predmeta:	fragmenti svile
Datacija:	nepoznato
Lokalitet:	Kina, Japan
Materijal:	Svila, tuš

Ornament: Kaligrafija
Dimenzije: fragment 1: 26 cm x 22,5 cm, fragment 2: 20,5 cm x 23

Opis predmeta

Predmet inv. br. 13775e1 - 2 iz Zbirke kultura svijeta čine dva tekstilna fragmenta dimenzija 26 x 22,5 cm (fragment 1) i 20,5 x 23 cm (fragment 2), izrađena od svile prirodne boje na kojima je kaligrafijom napisan tekst. Prema determinaciji Tomislava Mikuljana iz odjela za kulturu pri Veleposlanstvu Japana u RH riječ je o napisima na *kanbunu*.⁶

Fragmenti su dar Zlate Kranjčić, nećakinje Milke Trnine,⁷ koja je nekoliko mjeseci nakon Trninine smrti 11. rujna 1941. Muzeju darovala dio ostavštine slavne pjevačice. Radi se o pet fragmenata vezenoga svilenog tekstila i fragmentima svile s kaligrafijom iz Kine ili Japana te o fragmentu vezenog tekstila iz Indije. Posljednji predmet koji je pripadao Milki Trnini otkupljen je 6. veljače 1954. od Zdenke Balog, čijoj je obitelji oporučno pripala jedna šestina Trnininog nasljedstva (Santo 2013/2014: 248).

Predmete pod inventarnim brojem 13775 a-e čini pet tekstilnih cjelina čiji su fragmenti rekonstruirani i aplicirani na *natron* papir. Predmeti su prilikom dolaska u Muzej bili u jako lošem stanju te je neophodan konzervatorsko-restauratorski zahvat na svim cjelinama navedenoga inventarnog broja.

Opis zatečenog stanja

Fragment svile pod rednim brojem 1 u relativno je dobrom stanju te osim čišćenja i konsolidiranja na novu podlogu ne iziskuje veće zahvate. Fragment svile pod rednim brojem 2 u jako lošem je stanju te je naopako apliciran na *natron* papir. Osnovna tkanina mehanički je oštećena i u velikom postotku nedostaje, a samim time oštećen je i pripadajući tekst. Na fragmentima su vidljive i nečistoće koje su rezultat nepovoljnih mikroklimatskih uvjeta u čuvaonici Muzeja.

Konzervatorsko-restauratorski zahvat

Izrada dokumentacije

Fragmenti svile fotografirani su prije, za vrijeme i nakon radova te su tkanina i oštećenja na tkanini fotografirani *Dino lite* digitalnim mikroskopom (Sl. 10-12/str. 198-199). Izrađena je i strukturna analiza vlakna i tkanine.

Čišćenje predmeta

Nakon probi na postojanost boje kojom je kaligrafijom na svili ispisan tekst, pristupilo se mokrom čišćenju predmeta u otopini neutralnog deterdženta *Restore Detergent* i destilirane vode. Fragmenti su položeni u sendvič od tila te su mokro očišćeni na

6 Kanbun je japanski hijeroglifski sustav pisanja koji se koristio do 19. st.

7 Godine 1930. Trnina je Muzeju darovala tridesetak predmeta koji potječu iz Kine, Japana i Indije. Iznimno su vrijedni predmeti koje je na dar dobila od Williama Sturgisa Bigelowa, uglednoga bostonskog kolekcionara japanske i kineske umjetnosti koji je krajem 19. stoljeća boravio u Japanu, a čija se zbirka od 26 000 predmeta iz Japana i Kine danas nalazi u *Museum of Fine Arts* u Bostonu (Santo 2013/2014: 239).

okviru presvučenom platnom da prilikom postupka ne bi došlo do oštećenja na tkanini. Nakon mokrog čišćenja i sušenja fragmenti su *relaksirani*, nakon čega su bili spremni za sljedeću fazu zahvata.

Konsolidacija

S obzirom na loše stanje predmeta i kaligrafiju na fragmentima svile, predmet je glačanjem konsolidiran na svilu tretiranu ljepilom. Korištena je *crepeline* svila premazana otopinom *Mowilith DM C2* i destilirane vode u omjeru 1:4.

Zatvaranje oštećenja restauratorskim bodom

Osim konsolidacije predmeta lijepljenjem na novu podlogu, oštećenja su zatvarana i svilenim filamentom restauratorskim bodom i to isključivo na dijelovima fragmenta na kojima nema kaligrafije.

Pohrana

Nakon obavljenog zahvata predmet je položen u mapu izrađenu od beskiselinskog kartona i pohranjen u čuvaonici Zbirke kultura svijeta.

Zahvate izvršila: Mihaela Grčević, restauratorica

LITERATURA

Belović Bernadzikowska, Jelica. s.a. *Katalog hrvatske narodnospisne sbirke trgovačko-obrtnog muzeja u Zagrebu*. Zagreb: nakladom Trgovačko-obrtnog muzeja.

Brittain, Judy. 1980. *Enciklopedija ručnih radova*. Zagreb: Mladost.

Eckhel, Nerina. 2012. *Pohvala ruci. Čipkarstvo u Hrvatskoj*. Zagreb: Etnografski muzej.

Santo, Renata. 2013/2014. „Ostavština Milke Trnine u Zbirci izvaneuropskih kultura Etnografskog muzeja“. *Etnološka istraživanja* 18/19: 239-254.